

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

ФАРҒОНА ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR-**

1995 йилдан нашр этилади
Йилда 6 марта чиқади

4-2020

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

Аниқ ва табиий фанлар

МАТЕМАТИКА

У.Ахмедова

Умумлашган ҳосила асосида функциялар тригонометрик ёйилмасининг ягоналиги 6

КИМЁ

Г.Рахматова, М.Курбанов, М.Рузибоев

1-тиаиндан, 1-тиохроман ва уларнинг ҳосилаларини диациллаш реакцияларини ўрганиш ва синтезлаш 11

Ф.Юсупов, А.Кўчаров, М.Маманазаров, С.Халилов, Р.Тошбобоева

Қўнғир кўмирни бойитишга турли факторларнинг таъсирини ўрганиш, физик-механик параметрларни ва турли шароитларга бардошлилигини аниқлаш 15

БИОЛОГИЯ, ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ

З.Жабборов, И.Мамажанов

Саноат ифлосланиши экологияси 20

Ижтимоий-гуманитар фанлар

ФАЛСАФА, СИЁСАТ

Н.Ҳакимов, Ш.Зулфикаров, А.Абдумаликов

Ўзбекистонда атроф-муҳитни муҳофаза қилишнинг фалсафий-ҳуқуқий асослари 26

М.Назаров

Илмий-техник ижодиётда шубҳа тамойили ва танқидий қараш 33

Ш.Аббосова

Янгиланаётган Ўзбекистон, жамиятнинг демократлашуви ва шахс эркинлиги 37

Б.Ғаниев

Ўзбекистондаги трансформацион жараёнлар даврида тадбиркорлик масаласини илмий-методологик ва фалсафий тадқиқ этиш зарурати 41

ТАРИХ

У.Абдуллаев, М.Ғозиев

Фарғона водийси халқларида от билан боғлиқ эътиқодий қарашлар 45

Э.Ғуломов

Ўзбекистон Республикасида сайлов тизимининг шаклланиши (1991-2000 йиллар) 49

Ў.Хошимов

Олий таълимдан кейинги таълим соҳасидаги ўзгаришлар ва муаммолар (Фарғона водийси вилоятлари мисолида) 55

Н.Кенжаева

XX асрнинг 30-йилларида Помир ва унга туташ минтақаларда амалга оширилган илмий экспедицияларнинг комплекс тадқиқот фаолиятига доир: аҳамияти ва ўзига хос хусусиятлари 60

С.Рахматуллаева

Фарғона водийсида экологик вазиятнинг оналар ва болалар саломатлигига салбий таъсири ва уни бартараф этиш чора-тадбирлари юзасидан айрим мулоҳазалар (1950-1994 йиллар мисолида) 66

О.Кличев

Бухоро амирлиги ва Россия империяси ўртасидаги дипломатик муносабатларда совға алмашинув тартиблари 70

О.Пуговкина

Устоз ва унинг шогирди: В.В. Бартольд ва Н.С.Ликошин 74

Г.Рахимова

Қашқадарё вилоятидаги саноат корхоналарининг экологик ҳолатга салбий таъсири 79

УДК: 371+378+(050.1)

ОЛИЙ ТАЪЛИМДАН КЕЙИНГИ ТАЪЛИМ СОҲАСИДАГИ ЎЗГАРИШЛАР ВА
МУАММОЛАР

(Фарғона водийси вилоятлари мисолида)

ИЗМЕНЕНИЯ И ПРОБЛЕМЫ В ПОСЛЕВУЗОВСКОМ ОБРАЗОВАНИИ

(на примере Ферганской долины)

REFORMATION AND THE PROBLEMS OF POSTGRADUATE EDUCATION

(on the example of Ferghana valley)

Ў.Хошимов¹¹ Ў.Хошимов

— Ўзбекистон журналистика ва оммавий коммуникациялар университети, тарих фанлари бўйича фалсафа доктори.

Аннотация

Мақолада мустақиллик йилларида Фарғона водийси вилоятлари мисолида олий таълимдан кейинги таълим соҳасидаги ўзгаришлар таҳлил қилинган. Ушбу соҳадаги мавжуд муаммолар очиб берилган, бундан ташқари олий таълимдан кейинги таълим тизимини янада такомиллаштиришга оид таклифлар киритилган.

Аннотация

В статье проанализированы изменения в послевузовском образовании в годы независимости на примере областей Ферганской долины. Раскрыты проблемы в данной сфере, а также внесены предложения по дальнейшему совершенствованию системы послевузовского образования.

Annotation

In this article the results of postgraduate educational are analyzed on the example of Ferghana Valley in the years of independence. The problems of this area are revealed; the suggestions on the further improvement of system of postgraduate education are given.

Таянч сўз ва иборалар: олий таълимдан кейинги таълим, олий таълим муассасаси, илмий салоҳият, аспирантура, докторантура, таянч докторантура, фалсафа доктори (PhD), фан доктори (Doctor of Science).

Ключевые слова и выражения: послевузовское образование, высшее учебное заведение, научный потенциал, аспирантура, докторантура, опорная докторантура, доктор философии (PhD), доктор наук (Doctor of Science).

Keywords and expressions: postgraduate education, high educational institution, scientific potential, postgraduate institution, institution of doctoral candidacy, Doctor of Philosophy (PhD), Doctor of Science (SD).

Ёшларга сифатли таълим бериш, фаннинг илғор ютуқларини эгаллаш, республика ривожига катта ҳисса қўшадиган ихтироларни амалга ошириш, илм-фанни ривожлантириш, олий таълим тизимини тажрибали ва билимли мутахассис-педагоглар билан таъминлаш олий таълимдан кейинги таълим олдида турган асосий вазифалардан бири ҳисобланади.

Мустақилликнинг дастлабки йилларида республика ва водий вилоятларида олий таълимдан кейинги таълимга қаратилган эътибор натижасида бир қатор ютуқлар қўлга киритилди. Масалан, буни республикада мавжуд олий ўқув юртларида фаолият олиб бораётган профессор-ўқитувчиларнинг илмий салоҳиятидан ҳам кўришимиз мумкин. Хусусан, мустақилликка

эришиш арафасида республика олий ўқув юртларида ишлаётган профессор-ўқитувчилар таркибига эътибор қаратсак, яъни 1990 йил якунлари бўйича республикада жами олий ўқув юртларида фаолият олиб борган 9,5 минг профессор-ўқитувчи таркибининг 44,5 фоизи фан докторлари ва фан номзодлари ташкил қилган [1,37] бўлса, 1991 йилда олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги тизимидаги олий ўқув юртларининг жами профессор-ўқитувчилари 10818 кишини, шу жумладан 391 (3,6%) фан доктори ва 4706 (43,5%) фан номзодлари ташкил этган [1,64]. Юқоридаги рақамлардан шуни кўришимиз мумкинки, республика Олий ўқув юртларида фаолият олиб бораётган фан докторлари ва фан номзодлари 1991 йилда 1990 йилга нисбатан

2,6 фоизга ортган. Бундай ижобий натижаларни водий вилоятларида фаолият юритаётган ОТМлари мисолида ҳам кузатиш мумкин. Хусусан, мустақилликнинг дастлабки йилларида университет мақомини олган Фарғона давлат педагогика институти – ҳозирги Фарғона давлат университетида ҳам илмий тадқиқот ва илмий-педагогик кадрлар тайёрлаш яхши йўлга қўйилган эди. Бунинг натижасида ФарДУда олимлар сони ва уларнинг умумий педагогларга нисбатан илмий салоҳияти тез ортиб борган. Масалан, 1991 йилда университет олимлари ичида 13 нафари фан доктори бўлган бўлса, 1996 йилда уларнинг сони 39 нафарга етган [2,69]. Жумладан, 1991 йилда университетда 1 та докторлик диссертацияси ёқланган бўлса, 1992-1995 йиллар давомида 15 та докторлик ва 40 тага яқин номзодлик диссертацияси ҳимоя қилинган [3]. 1996 йилга келиб, университетда профессор-ўқитувчилар таркиби 500 кишидан иборат бўлиб, улардан

39 фан доктори, профессорлар, 254 фан номзодларидан иборат бўлган. 1996 йилда университетда 2 та йўналиш бўйича докторантура, 10 та йўналиш бўйича аспирантура мавжуд бўлиб [2,4], жами 6 докторант, 48 аспирантлар [2,73] ўз илмий изланишларини олиб борган эди. 1996 йили ФарДУда ўқитувчи ва ходимлар 2 та докторлик, 4 та номзодлик диссертацияларини ҳимоя қилдилар [2,40].

Бироқ, шуни алоҳида таъкидлаш ўринлики, мустақилликнинг дастлабки ўн йиллигида олий таълимдан кейинги таълим соҳасида қўлга киритилган бир қатор ютуқлар сақлаб қолинмади. Натижада эса 2000 йиллардан сўнг бу соҳада ривожланиш ўрнига аксинча пасайиш кузатилди. Буни республика ва Фарғона водийси вилоятлари ОТМларида илмий салоҳиятли профессор-ўқитувчиларнинг сонининг қисқарганлигида кўриш мумкин. Қўйидаги жадвалда бу ҳақда тўлиқ маълумот келтирилган.

Республика ва Фарғона водийси вилоятларидаги ОўЮларида фаолият олиб бораётган фан докторлари ва фан номзодларининг умумий сони (бирлик) ва уларнинг жами профессор-ўқитувчиларга нисбатан фоизи

	2000/2001		2005/2006		2010/2011		2014/2015		2016/2017	
	сони	фоиз	сони	фоиз	сони	фоиз	сони	фоиз	сони	фоиз
Ўзбекистон Республикаси	8038	43,6	8598	37,3	9059	39,4	8143	33,2	7481	31,2
Андижон	518	39,8	593	38,4	552	38,7	710	34,8	466	28,1
Наманган	281	33,5	303	33,8	258	28,9	264	29,9	260	27,9
Фарғона	361	30,8	445	32,7	464	31,2	380	24,7	331	21,5

Изоҳ: Ўзбекистон Республикаси давлат статистика қўмитасининг 30.08. 2018 йилдаги №01/4-01-19-991-сонли маълумотномаси муаллиф томонидан умумлаштирилди.

Юқоридаги жадвалдан кўришимиз мумкинки, фан докторлари ва фан номзодларининг умумий ҳисобда ОўЮларида фаолият олиб бораётган профессор-ўқитувчилар таркибига нисбатан республикада илмий салоҳият 2000 йилда 43,6 фоизни ташкил қилган бўлса, 2016 йилга келиб бу кўрсаткич 31,2 фоизни ташкил қилди. Республикага нисбатан водий вилоятларидан Андижон вилоятининг кўрсаткичи нисбатан яхши бўлиб, бу вилоятдаги ОўЮлари илмий салоҳияти баъзи йилларда республика кўрсаткичидан ҳам юқори бўлганлигини кўришимиз мумкин. Водий вилоятларида энг ёмон кўрсаткич Фарғона вилоятига тегишли бўлиб, сўнги йилларда республика кўрсаткичидан деярли 10 фоизга пастлаб

кетганлигига гувоҳ бўламиз. Бу, шундан далолат берадики, Фарғона вилоятининг баъзи ОўЮларида фан докторлари ва фан номзодлари тайёрлаш ишлари яхши йўлга қўйилмаган. Бундай дейишимизга сабаб, юқоридаги кўрсаткичлар бўйича вилоятдаги ОўЮ кесимида олсак, хусусан, 2005/2006 йилларда республикада жами ОўЮларида илмий унвонли профессор-ўқитувчилар 37,2 фоизни ташкил қилгани ҳолда, Фарғона вилояти бўйича бу кўрсаткич 32,7 фоизни ташкил қилиб, 4,5 фоизга орқада бўлганига қарамай, шу кўрсаткич бўйича Фарғона давлат университетида илмий даража 38,3 фоизни ташкил қилди. Яъни, бу, республика кўрсаткичидан 1,1 фоизга, вилоят кўрсаткичида эса 5,6 фоизга юқоридир. Кейинги йилларга эътибор қаратсак, 2010/2011

ТАРИХ

йилда республикада илмий даража 39,4 фоиз, Фарғона вилоятида 31,2 фоиз, ФарДУда 37,1 фоизни [3] ташкил қилган. Шу ҳолатдан кўриш мумкинки, ФарДУда илмий салоҳият нисбатан яхши бўлган, фақат вилоятлар кесимида ҳисоблаганда, вилоятдаги бошқа ОЎЮлар ҳисобига умумий илмий салоҳият тушиб кетган.

Республика ва Фарғона водийси вилоятлари илмий салоҳиятнинг мустақилликнинг дастлабки йилларига нисбатан тушиб кетишига бир қатор сабаблар мавжуд. Хусусан, ОЎЮдан кейинги таълим, хусусан аспирантура ва докторантурада илмий тадқиқот олиб бораётган талабгорларнинг ўқиш давомида ва ўқишдан кейинги йилларда ўз илмий ишларини ҳимоя қила олмаслиги бўлса, бошқа томондан қараганда олий таълимдан кейинги таълимга, яъни аспирантура ва докторантурага кираётганларнинг малака даражасининг пастлиги [4,131] бўлди. Шу билан бирга республика ОТМларида илмий фаолият билан шуғулланаётган педагог ходимларнинг моддий аҳволи ва ижтимоий мақоми етарли даражада эмаслиги ҳам сабаб бўлди. 2000 йиллар ўрталаридаги таҳлиллар шуни кўрсатдики, таълим соҳасидаги ўқитувчиларнинг номинал иш ҳақи иқтисодиёт бўйича ўртача иш ҳақи даражасидан орқада қолган. Хусусан, олий таълимдаги ўқитувчиларнинг иш ҳақи иқтисодиёт бўйича ўртача иш ҳақининг 83,7 фоизини ташкил этган. Ўзбекистонда олий таълим тизимида профессор-ўқитувчиларнинг иш ҳақи миқдори иқтисодиётдаги ўртача иш ҳақидан паст даражада бўлган [5,61-62].

Республикада олий таълим соҳасида илмий салоҳиятнинг пасайишига яна бир сабаб, бу – Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2012 йил 24 июл “Олий малакали илмий ва илмий-педагог кадрлар тайёрлаш ва аттестациядан ўтказиш тизимини янада такомиллаштириш тўғрисида”ги ПФ-4456-сонли Фармонининг [6] қабул қилиниши бўлди. Бу фармонга биноан диссертация ҳимоя қилиш ва фан доктори илмий даражасини бериш бўйича олий ўқув юртдан кейинги таълимнинг бир босқичли тизимини жорий қилиш белгиланди. Яъни, олдин мавжуд бўлган стажёр-тадқиқотчи-изланувчилар ва катта илмий ходим-изланувчилар институтлари (фан номзоди ва фан доктори) ўрнига фақат бир босқичли магистрикдан сўнг фан докторлари тайёрлаш йўлга қўйилди. Шуни алоҳида таъкидлаш лозимки, бир босқичли тизимга ўтилгандан сўнг

республикада диссертацияларни ҳимоя қилиш кескин камайди. Масалан, янги тизимга ўтилгандан сўнг (2014, 2015 йиллар назарда тутилмоқда) охиригича икки йилда катта илмий ходим изланувчилик институтларини 600 нафардан ортиқ ходим тугатган бўлса-да, республика бўйича 2016 йилгача 103 нафар (17,1%) талабгор докторлик диссертациясини ҳимоя қилган. Уларнинг ҳам асосий қисми (80% дан ортиғи) мустақил изланувчилик асосида диссертацияни ёқлашган. Жами 103 нафар ҳимоя қилганларнинг 62 нафари олий таълим муассасаларига тўғри келган. Умуман олганда, 2014-2015 йилларда Фарғона водийси вилоятларидаги олий ўқув юртларидан фақат НамМПИдан 1 киши докторлик диссертациясини ҳимоя қилган, холос. Худди шу йиллар бўйича республикадаги бошқа ОЎЮларида ҳам шундай вазиятни кўришимиз мумкин. Масалан, ТТА-10 та, ТТЕСИ -6 та, ЎЗМУ ва ТИМИларида 4 тадан бўлиб, бу, ОЎЮларнинг кўрсаткичлари бошқа олий ўқув юртларига нисбатан бироз яхши бўлса-да, қолган ОЎЮлари, масалан, ТошФМИда 3 та, ТДТУ қошидаги “Фан ва тараққиёт” ДУК, ТКТИ, СамДУ, ТАТУ, ТДАУ, ТДТУ, ТПТИ, ТДСИ, СамДТИларида 2 тадан, ТДШИ, УрДУ, ТДЮУ, ҚарДУ, СамҚХИ, ТАТУ Самарқанд филиали, ТДПУларида 1 тадан ҳимоя бўлган, холос [7, 3].

Бунинг натижасида эса олий таълим муассасалари илмий салоҳиятининг пасайишига олиб келган. Хусусан, илмий салоҳият энг паст бўлган олий ўқув юртлари қаторига водийларидан ҚўқонДПИ 19,4%, АндМИ 20%, ТАТУ Фарғона филиали 22%, ФарПИ 25% кирган. Бу каби илмий салоҳият паст бўлган ОЎЮлар республиканинг бошқа минтақаларида ҳам мавжуд эди. Масалан, ТАТУ Урганч филиали 10%, ТДСИ Самарқанд филиали 11%, ТПТИ Нукус филиали 12,5%, ТДМРХОМ 17%, ТАТУ Нукус филиали 19%, НавДПИ 19%, ТерДУ 20%, ЖизДПИ 20%, ЎзДЖТИ 20,5%, ТАТУ Қарши филиали 21%, ЖизПИ 21,3%, ТАТУ Самарқанд филиали 22%, МРДИ 22%, ТДСИ Бухоро филиали 23,2%, ГулДУ 26%, ТДСИ Нукус филиали 26%, СамДЧТИ 29% ни ташкил қилган [7, 2].

Сўнгги йилларда республика ОТМлари илмий салоҳиятининг пасайиб кетишига яна бир сабаб, олий таълимдан кейинги таълим институтига қабул квоталарининг камайиши ҳам сабаб бўлди. Хусусан, 2011 йил учун стажёр-тадқиқотчи-изланувчилар институтига 437 нафар, катта илмий ходим-изланувчилар институтига 32 нафар тадқиқотчи қабул

қилинган [7,5]. Республикада олий таълимдан кейинги таълимнинг бир босқичли тизимга ўтиши муносабати билан катта илмий ходим-изланувчилар институтига қабул квоталари кескин камайган. Масалан, 2014 йилда Вазирлик тасарруфидаги олий таълим ва илмий тадқиқот муассасаларида мавжуд катта илмий ходимлар-изланувчилар институтларига қабул бўйича 288 та квота ажратилган бўлса [7,5], 2015 йилда катта илмий ходимлар-изланувчиларни давлат бюджет маблағлари ҳисобига ўқитиш учун қабул квотаси бўйича вазирликнинг тақлифлари асосида 109 та ихтисосликлар бўйича 275 нафар катта илмий ходим-изланувчи қабул қилинган [7,3], вазирлик тасарруфидаги олий таълим ва илмий-тадқиқот муассасалари талабига мувофиқ шакллантирилган қабул квотаси бўйича 2016 йилда 233 нафар катта илмий ходимлар-изланувчи ва 240 нафар мустақил изланувчи қабул қилинган [7,6]. Республика олий ўқув юртларида илмий салоҳият тушиб, диссертациялар ҳимоялари камайган бир даврда катта илмий ходимлар-изланувчиларни қабул квоталарининг олдинги йилларга нисбатан камайиши, ўз навбатида, олий ўқув юртлари илмий салоҳиятига ўз таъсирини кўрсатди.

ОТМларида 2014-2016 йиллар давомида 237 нафар ходим докторлик диссертацияларини ҳимоя қилди. Шундан жами 972 нафар катта илмий ходим изланувчи ва мустақил изланувчилардан фақат 48 нафари (4,9%) ўз муддатларида ҳимоя қилишган [7,6]. Бу ҳолатни биз юқорида келтирилган мустақилликнинг дастлабки ўн йиллигига солиштирсак, анча орқада қолганлигимиз маълум бўлади.

Шундай бир вазиятда Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёевнинг 2017 йил 16 феврал «Олий ўқув юртидан кейинги таълим тизимини янада такомиллаштириш тўғрисида»ги ПФ-4958-сонли Фармонининг қабул қилиниши олий таълимдан кейинги таълим соҳасида янги ислохотларни бошлаб берди. Фармонга биноан олий малакали илмий ва илмий-педагог кадрлар тайёрлаш ва аттестациядан ўтказиш тизимининг сифати ва самарадорлигини тубдан ошириш, олий ўқув юртидан кейинги таълим соҳасини янада такомиллаштириш, илмий-тадқиқот фаолиятида ёшларнинг интеллектуал салоҳиятини ҳар томонлама намоён этиш имкониятларини кенгайтириш мақсадида, 2017 йилнинг 1 июлидан бошлаб олий ўқув юртидан

кейинги таълимнинг икки поғонали, диссертация ҳимоя қилиш ва тегишли фан тармоғи бўйича фалсафа доктори (PhD) илмий даражасини беришни назарда тутувчи таянч докторантура ҳамда диссертация ҳимоя қилиш ва тегишли фан тармоғи бўйича фан доктори (Doctor of Science) илмий даражасини беришни назарда тутувчи докторантура тизими жорий қилинди[6]. Бу янги ислохотлар натижасида олий таълимдан кейинги таълимга ўқишга қабул қилиш квоталари ҳам ортди. Хусусан, 2018 йил учун таянч докторантура учун 706 та ва докторантурага 155 та квота ажратиш масаласи юзасидан маълумот Фан ва технологиялар агентлигига тақдим этилди[8].

Бироқ шуни алоҳида таъкидлаш лозимки, Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш. Мирзиёев 2018 йил 24 октябрь куни олий таълим соҳасини янада ривожлантириш, кадрлар тайёрлаш сифатини ошириш, илм-фан ва ишлаб чиқариш интеграциясини кенгайтириш масалаларига бағишланган йиғилишда соҳадаги бир қатор муаммоларга алоҳида тўхталиб, қуйидагиларни таъкидлади: “Жорий йилда илк бор халқаро тажрибалар асосида олий таълим муассасаларининг миллий рейтинги яратилди, таълим ва илмий-тадқиқот жараёнлари таҳлил қилинди. Мазкур таҳлил соҳада қатор муаммо ва камчиликлар борлигини кўрсатди. Йиғилишда олий таълим муассасаларининг, профессор - ўқитувчиларнинг илмий салоҳияти халқаро илмий ҳамжамиятда муносиб ўринга эга эмаслиги қайд этилди. Илм-фанни ривожлантириш, тадқиқотларни ишлаб чиқариш билан интеграция қилиш, илмий фаолият натижадорлигини ошириш, иқтидорли талабаларнинг илмий изланишлар олиб боришлари учун зарур шароитлар яратилмаган”. [9] Йиғилишда кўрсатиб ўтилган муаммо ва камчиликлардан тўғри хулоса чиқариб, олий таълимдан кейинги таълим соҳасини ривожлантиришга алоҳида эътибор қаратилиши натижасида бу соҳада бир қатор ижобий ўзгаришлар юз бермоқда. Бундан ижобий ўзгаришларни докторлик диссертацияси ҳимоя қилиш кўрсаткичи ошганлигида кўриш мумкин. Масалан, 2016 йилда республика ОТМларида 151 та докторлик диссертациялари ҳимоя қилинган бўлса, 2017 йилга келиб, 122 та (DSc), 221 та (PhD) диссертациялар ҳимоя қилинди. Худди шу ҳолат бўйича 2018 йилда диссертацияларни ҳимоя қилиш кескин ошиб, 169 (DSc), 630 та (PhD) диссертациялар ҳимоя қилинди. Шунга мос ҳолда республикада

илмий салоҳият ҳам ошмоқда. Хусусан, 2016 йилда илмий салоҳият 31,6 фоиз, 2017 йилда 32,7 фоиз, 2018 йилда эса 34,2 фоизни ташкил қилди [7]. Диссертация ҳимоялари вилоят ОТМларида ҳам анча ўсди. Фарғона водийсидаги баъзи ОТМлари, масалан, Фарғона давлат университетида 2018 йилда жами 20 та, шунда 2 та DSc илмий даражасини олиш учун қилинган ҳимоялар, 18 таси PhD илмий даражасини олиш учун қилинган ҳимоялар ташкил этди [7]. Андижон давлат университетида жами 25 та, шундан 4 та DSc илмий даражасини олиш учун, 21 та PhD илмий даражасини олиш учун қилинган ҳимоялар ташкил этди [7]. Наманган муҳандислик-қурилиш институтида 2018 йилда институтда фаолият олиб бораётган профессор-ўқитувчилардан жами 10 нафари жумладан, 2 нафари, фан доктори (DSc) ҳамда 8 нафари фалсафа доктори (PhD) илмий даражасига эга бўлдилар [7].

Республикада ва Фарғона водийси вилоятлари ОТМларида илм-фан билан шуғулланишни хоҳловчи ёш олимлар сонининг кўпайиши, шунингдек, диссертациялар ҳимояларининг орگانлигига бу соҳада фаолият олиб бораётган олимларни моддий жиҳатдан рағбатлантиришга ҳукумат томонидан алоҳида эътибор қаратилаётганлиги ҳам сабаб бўлмоқда. Масалан, ОТМларида меҳнат қилаётган профессор-ўқитувчилар ва ёш олимларни моддий қўллаб-қувватлаш мақсадида 2018 йил 5 апрелдаги “Республика олий таълим ва илмий-тадқиқот муассасалари ходимларининг меҳнатига ҳақ тўлаш тизимини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги [10], 2018 йил 20 июлдаги “Фан ва олий таълим соҳаси ходимларининг меҳнат ҳақи миқдорини янада ошириш, илмий ва илмий-техник фаолият натижалари жорий этилишини давлат томонидан қўллаб-қувватлаш чора-тадбирлари тўғрисида”ги [11]

Ўзбекистон Республикаси Президенти қарорларининг қабул қилинишини келтиришимиз мумкин. Бу қарорларга асосан ОТМлари ва ИТИларида меҳнат қилаётган профессор-ўқитувчилар, олимлар, таянч докторант ва докторантларнинг ойлик маошлари босқичма-босқич ошириб борилмоқда.

Хулоса қилиб айтганда охириги йилларда Ўзбекистонда таълим соҳасининг барча бўғинларида катта ислохотлар амалга оширилмоқда. Бу ислохотлар олий таълимдан кейинги таълим соҳасида ҳам амалга оширилмоқда. Шу билан бирга бу соҳа тараққиётини янада жадаллаштириш учун қуйидаги таклифларни амалга ошириш мақсадга мувофиқ деб ўйлаймиз.

- Олий таълимдан кейинги таълимда ўқишга талабгорларни мақсадли тайёрлаш лозим.

- Фалсафа доктори (PhD) ва фан доктори (Doctor of Science)ларини тайёрлашда жаҳоннинг етакчи ОТМлари билан ҳамкорликни йўлга қўйиш. Бунда ёшларни етакчи хориж ОТМларига, таянч докторантура ва докторантурага ўқишга юбориш ҳам лозим;

- Фарғона водийсида жойлашган илмий салоҳияти паст бўлган ОТМлари учун ҳар бир йўналиш бўйича республиканинг етакчи ОТМларида ва ФА ИТИларида мақсадли таянч докторантура ва докторантура ўринлари ажратилиши керак.

- Фарғона водийси вилоятларида мавжуд ва янгидан ташкил этилган республика етакчи ОТМлари филиаллари учун ҳам таянч ОТМларда мақсадли таянч докторантурага ўқиш учун квоталар ажратилиши лозим.

- Диссертацияларни ҳимоя қилиш жараёни ва ҳужжатларини илғор ахборот технологияларидан фойдаланган ҳолда электрон шаклга ўтказиш мақсадга мувофиқ.

Адабиётлар:

1. ЎзР МДА Р-2653-фонд, 1-рўйхат, 6337-йиғма жилд.
2. ЎзР МДА М-130-фонд, 1-рўйхат, 492-йиғма жилд.
3. <http://fdi.uz/frontend/web/index.php?r=site%2Fsaifa&id=1> 30.09.2018
4. Инсон тараққиёти тўғрисида маъруза. Ўзбекистонда таълим: талаб ва таклиф мутаносиблиги. – Т.: БМТТД, 2008.
5. Эшбаев А.Х. Бозор муносабатларига ўтиш даврида таълим тизимининг миллий иқтисодий ривожлантиришга таъсири. Иқтисод фан. ном... дис. – Т., 2008.
6. <http://www.lex.uz/docs/2035850> (ҳужжат кучини йўқотган 27.02.2017)
7. ЎзР Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги жорий архиви.
8. <http://edu.uz/uz/pages/2017-yil> 17.10.2018
9. Халқ сўзи. -2018 йил 25 октябрь.
10. <http://president.uz/uz/lists/view/1622> 7.04.2018
11. <http://www.uza.uz/oz/documents/fan-va-oliy-talim-so-asi-khodimlarining-me-nat-a-i-mi-dorini-20-07-2018>.